

Dag van de Arbeid en van de Beroepseer vieren met staatssecretaris Jet Bussemaker en ouderen van verzorgingstehuis Het Schouw

Verslag van een 1 mei-viering door Alexandra Gabrielli

Staatssecretaris Jet Bussemaker van Volksgezondheid achter de microfoon in verzorgingstehuis Het Schouw op 1 mei 2007. Links Willeke Stadtman, voorzitter Raad van Bestuur van de OsiraGroep, beheerder van Het Schouw

Staatssecretaris Jet Bussemaker van Volksgezondheid, Welzijn en Sport gaf op 1 mei 2007 in het verzorgingstehuis Het Schouw in Amsterdam-Noord een toespraak die klonk als een klok. Het was niet alleen een toespraak om de Dag van de Arbeid te vieren met de bewoners van Het Schouw, maar ook een heldere uiteenzetting van haar wensen en plannen op het gebied van ouderenzorg voor de komende vier jaar.

De Dag van de Arbeid was dit jaar tevens tot Dag van de Beroepseer uitgeroepen. Over beroepseer had de staatssecretaris veel te vertellen en het bleek dat niet alleen het welzijn van de ouderen die zorg behoeven haar na aan het hart ligt, maar ook het welzijn van de beroepsgroep van verzorgenden en verpleegkundigen.

De 1 mei-viering werd ingeluid door Willeke Stadtman, voorzitter van de Raad van Bestuur van de OsiraGroep, beheerder van woonzorgcentra waaronder Het Schouw. Met haar welkomstwoord bracht zij de aanwezigen in een geanimeerde stemming en vertelde over de strijdlustige ontstaansgeschiedenis van de Dag van de Arbeid die begon met een staking van arbeiders in Chicago in 1885 om een achturige werkdag af te dwingen. Daarna sprak Anouk Kramp van de PvdA, afdeling Amsterdam-Noord over het belang van 1 mei voor de sociaal-democratie, waarna zij drie bewoners van Het Schouw die al zestig jaar lid van de Partij van de Arbeid zijn, onderscheidde met een speldje. Strijdliederen van het Schouwkoor, waaronder uiteraard “de Internationale” (tot twee maal toe!), benadrukten nog eens de centrale gedachte van de 1 mei-viering, dat je door gezamenlijke inspanning veel kunt bereiken en rechten kunt afdwingen.

De toespraak van de staatssecretaris zette haar ideeën uiteen ten aanzien van verzorgings- en verpleeghuizen. Zelf zei ze steeds meer het woord zorghuizen te gebruiken, als overkoepelende term om aan te geven waar het om gaat: huizen waar gewoond en waar zorg verleend wordt. Haar ideeën spitsen zich toe op huisvesting van ouderen met de grootst mogelijke diversiteit. Ze is tegen invoeren van welk dogma op dit gebied dan ook:

”Er wordt mij en het ministerie de afgelopen tijd wel eens verweten dat we helemaal geen verzorgingstehuizen meer zouden willen. Wat mij betreft is dat niet aan de orde. Ik vind het veel belangrijker te luisteren naar wat mensen zelf willen. Het belang van de bewoners en cliënten staat voorop, wat zij verlangen van zorgverlening en van huisvesting. Dat kan soms een verzorgingshuis zijn, soms een aanleunwoning, of een andere vorm van zelfstandig wonen. De overheid en de aanbieders van zorg moeten naar mensen luisteren om te weten te komen wat voor huisvesting ze willen. Ik ben niet degene die moet bepalen hoe de ouderen nu en de volgende generaties over tien of twintig jaar gaan wonen. Ik vind dat dat iets is dat we samen moeten onderzoeken. Ik weet dat veel oudere mensen in de wijk willen blijven wonen waar ze altijd gewoond hebben. Onlangs kwam er een verslag van een projectontwikkelaar die zich bezig houdt met wonen en zorg waarin genoemd wordt dat slechts een procent van de 65- tot 75-jarigen in een zorghuis wil wonen. Voor mensen ouder dan 75 jaar ligt dat percentage op vier procent. De conclusie is dat mensen meestal in hun eigen wijk willen blijven en daarom streven we ook naar generatie-bestendige wijken met voldoende geschikte woningen voor ouderen waar voorzieningen in de buurt zijn. Wie oud en hulpbehoevend

Het Schouwkoor, strijd- en lenteliederzangers zingend in de traditie van de Dag van de Arbeid

is, hoeft niet per se naar een zorghuis. Er komen in de wijken meer servicepunten voor zorg en wonen waar men gebruik van kan maken en waar mensen hulp kunnen krijgen voor bijvoorbeeld kleine reparaties in huis of voor een maaltijd”.

Jet Bussemaker legde er nog eens de nadruk op dat zorg voor iedereen gelijkwaardig moet zijn. Zorg die je in een verzorgingstehuis krijgt moet je ook thuis kunnen krijgen, op de persoon toegesneden, maar wel van goede kwaliteit. Ze riep de bewoners van Het Schouw op suggesties te doen voor de nieuwbouw van Het Schouw. Het uit de jaren zeventig van de vorige eeuw daterende gebouw wordt gesloopt om plaats te maken voor een nieuw woon-zorgcentrum.

Geen ouderenzorg zonder verzorgenden en verpleegkundigen. Zich richtend tot het verzorgende personeel in de zaal zei Bussemaker:

“In dat nieuwe gebouw gaan ook weer zorgverleners werken en daar wil ik nu iets over zeggen. Want zoals ik al zei is 1 mei niet alleen de Dag van de Arbeid, maar vanaf vandaag ook de Dag van de Beroepseer, en die dag is speciaal in het leven geroepen voor werkers in de zorg en het onderwijs, en in andere sectoren, om weer trots te zijn op het werk dat jullie doen. Mensen die niet verzorgd

worden, kijken vaak geringschattend naar het werk van verzorgers. Ze kijken er soms zelfs op neer. Dat komt doordat ze een slecht beeld hebben van het werk dat jullie doen. Ik heb dat vorige week indringend mogen zien in een toneelvoorstelling van “Zusters on tour”. Het is een fantastische voorstelling van twee vrouwen, verpleegkundigen, die tonen hoe er naar hun beroep wordt gekeken en ook wat hun beroep

Het verzorgend personeel van De Schouw vierde 1 mei op traditionele manier mee, met koffie, gebak, toespraken en muziek

betekent. In het stuk komt o.m. naar voren dat familieleden vaak niet begrijpen wat zij doen, maar dat er wordt gezegd: jullie werk bestaat toch alleen uit het wassen van billen? Verpleegkundigen weten heel goed wat hun werk inhoudt en krijgen wel waardering van de ouderen. Dat werd prachtig uitgebeeld en ik was er heel erg van onder de indruk. Ondertussen zien we ook, en daar is deze toneelvoorstelling een voorbeeld van, dat er het een en ander wordt gedaan om het negatieve beeld van werken in de zorg bij te stellen”.

Jet Bussemaker ging verder met te vertellen dat er niet zozeer een negatief beeld aan het beroep van de verzorger kleeft, maar dat het beeld is ontstaan in de maatschappij als gevolg van incidenten. Zij noemde een voorbeeld dat we ons nog wel herinneren, toen een paar jaar geleden een tijdlang in het nieuws werd bericht over ‘pyjamadagen’ voor ouderen in een verzorgingstehuis en het teveel tijd kwijt zijn aan administratieve handelingen, waardoor er te weinig tijd overbleef voor echte zorg en aandacht.

Bussemaker beloofde aan dit beeld wat te gaan doen: “Ik wil scherp in beeld krijgen hoe precies de vork in de steel zit. Waar liggen de problemen als het gaat om het werk van verzorgenden en verpleegkundigen en al die andere professionals op de werkvloer? Hoeveel tijd zijn jullie kwijt aan administratieve handelingen?”

“Klopt het beeld dat de buitenwereld van jullie heeft?” vroeg de staatssecretaris, en vervolgde: “Deze vragen houden mij enorm bezig. Ik wil het naadje van de kous weten wat betreft administratieve lasten, want het is mijn doelstelling om degenen die in de zorg werken zoveel mogelijk de tijd te geven te doen wat ze willen, namelijk aandacht en zorg geven aan anderen en zo min mogelijk bezig zijn met het invullen van allerlei overzichten”.

Het imago van de zorgverleners verbeteren, meer aandacht voor de werkvloer, betere aansluiting tussen opleiding en de praktijk van alledag en een betere stage-begeleiding zijn de punten waaraan gewerkt gaat worden de komende jaren.

De staatssecretaris vervolgde met te zeggen dat investeren in onze toekomstige zorgverleners van groot belang is. Ervoor zorgen dat mensen niet voortijdig stoppen met de opleiding of gedesilluseerd uit het beroep stappen.

Zij heeft dan ook besloten tot het inrichten van een stagefonds dat stagebegeleiding garandeert, om degenen die een opleiding in de zorg willen te stimuleren en als middel om uitval te voorkomen. De overgang van school naar werk moet goed geregeld worden.

Op termijn heeft de maatschappij veel meer mensen nodig die in de zorg werken, “omdat het een prachtig beroep is”, aldus de staatssecretaris: “Bovendien zeg ik tegen de verzorgenden en alle andere professionals: laat van jullie horen. Wat voor ideeën hebben jullie om het werk meer aanzien te geven? Zoals jullie inmiddels weten is er een website, www.beroepseer.nl, waar je je verhaal kwijt kunt en waar je e-cards naartoe kan sturen. Zelf heb ik op deze website ook een video-oproep gedaan. Ik hoop dat jullie daar massaal gebruik van gaan maken, want jullie werk verdient een positieve waardering. In de zorg, maar ook in het onderwijs moet de beroepseer veel meer centraal komen te staan”.

Het was tijd voor vragen aan de staatssecretaris en een kort woord van de voorzitter van de Stichting Beroepseer, Alexandrien van der Burgt. Zij zei nog eens met nadruk dat de Dag van de Beroepseer gold

Bewoners en personeelsleden van Het Schouw stellen vragen aan de staatssecretaris

voor alle medewerkers in de publieke sector, naast zorg en onderwijs ook de politie, de rechterlijke macht en andere vakmensen die steeds meer het gevoel krijgen dat ze alleen nog maar afgerekend worden op productie en van alle kanten gecontroleerd worden, terwijl vakmanschap en het daarmee gepaard gaande vertrouwen en verantwoordelijkheidsbesef te weinig aan bod komen.

De eerste vraag kwam van een zorgverleenster die zei dat de incidenten in de zorg, zoals de pyjamadagen, de beroepseer ernstig hebben aangetast. Hoe kun je zo'n negatief beeld nu omzetten in een positief beeld?

De staatssecretaris reageerde met te zeggen dat deze kwestie haar erg bezighield: “Ik heb dat soort incidenten meegemaakt toen ik nog in de Tweede Kamer zat. Er komt een grote kop in de krant en iedereen neemt deze over. Er werd ook een heel andere betekenis aan ‘pyjamadagen’ gegeven dan de betekenis oorspronkelijk in een instelling had. Er werd onmiddellijk de betekenis aan geven van: zie je wel, de mensen krijgen niet voldoende zorg, het zal wel een zootje zijn, er klopt allemaal niets van. Terwijl, als je het oorspronkelijke verhaal hoorde, het veel genuanceerder lag. Want het ingewikkeld ervan is dat ik nu wel kan zeggen dat ik een positieve boodschap wil uitstralen, maar als ik dat op zo'n moment doe, als staatssecretaris, dan zal een groot deel van de media en een groot deel van de Tweede Kamer zeggen dat ik iets te verbergen heb, omdat ik blijkbaar niet wil ingaan op geagendeerde problemen. Het is dus een heel ingewikkelde wisselwerking tussen de rol van de media en de rol van de Kamer en van de bewindspersoon. Ik snap het wel, ik ben ook lang Kamerlid geweest en ik weet dat als zo'n incident zich voordoet, de Kamer zegt: we willen hier vat op hebben,

we willen dat er iets gebeurt. Maar ik ben het met u eens dat het gevolg ervan op langere termijn averechts uitwerkt. Want wat je krijgt is dat men zegt: er moeten meer managers komen, terwijl ik denk, met alle respect voor managers - ook in dit huis - soms kan het wel eens wat minder, maar moet er meer aandacht voor de mensen op de werkvloer zijn. Dat hangt ook af van het tehuis, want er zijn enorme verschillen tussen de tehuizen. Maar nog meer kruisjes op overzichten invullen, dat helpt vaak niet”.

Willeke Stadtman voegde aan deze woorden toe dat ze als bestuurder van de OsiraGroep eens heel erg in verlegenheid was gebracht als gevolg van weer een incident in de Tweede Kamer en dat het voor haar vervolgens erg moeilijk was de medewerkers gemotiveerd te houden. Zij vindt dat de overheid ook een taak heeft als het gaat om het handhaven van de beroepseer. De goede kant van de ouderenzorg naar voren halen is noodzakelijk, omdat het anders niet meer uit te leggen is aan de verzorgers die op verjaardagsfeestjes amper durven te zeggen dat ze in de zorg werken .....

Een andere vraag betrof het veel tijd kwijt zijn aan het invullen van formulieren en het verkorten van tijd tussen het afleggen van een huisbezoek en de aanvraag van een indicatie bij het zorgkantoor en het CIZ, het Centrum Indicatiestelling Zorg¹) .

De duur van de procedure is te lang en te moeizaam. Een uur huisbezoek mondt uit in twee uur uitwerken van de aanvraag; het eindeloos heen en weer schuiven van papieren tussen zorgkantoor en CIZ is te ingewikkeld.

Een verpleegkundig medewerkster opperde de huisarts en de verpleegkundige de indicatie weer te laten aanvragen, hoewel dan de vraag van objectiviteit weer aan de orde komt: “Je werkt voor je eigen organisatie en men denkt dan dat je graag bewoners wilt binnenhalen. Ik vind het heel lastig. Maar er moeten oplossingen zijn”.

Jet Bussemaker beaamde dat ze zich hier intensief mee bezig houdt. Daarom wil ze ook suggesties van mensen uit de praktijk, want het is vrij ingewikkeld om verantwoord de lijnen van indicatiestelling korter te maken, de objectiviteit mag niet in het geding komen.

Maar Willeke Stadtman van de OsiraGroep wilde graag nog een wijd verbreid misverstand als zou de indicatiestelling per definitie onafhankelijk en daarmee objectief zijn, de wereld uithelpen. Volgens haar blijkt uit onderzoek dat indicaties over het algemeen heel goed gesteld kunnen worden door de aanbieders van zorg zelf. Immers, er is niemand bij gebaat mensen zorg te geven die ze niet nodig hebben en volgens haar komt dat in de praktijk ook weinig voor.

Alexandrien van der Burgt merkte hierover op dat we allemaal denken dat indicatiestelling, het vaststellen van het soort zorg dat iemand nodig heeft, door de overheid moet worden georganiseerd, dus van bovenaf geregeld en dat er allerlei systemen opgezet moeten worden. Maar volgens haar wordt op die manier de verantwoordelijkheid bij de bewoners en bij de professionals weggehaald:

“Er moet meer vertrouwen komen in de vakmensen van de zorg. Natuurlijk moeten procedures getoetst worden, maar het is beter te voorkomen dat we heel ingewikkelde discussies gaan krijgen over wat de huisarts, de verpleegkundige, de zorgverzekeraar en de overheid moeten doen. Op die manier raakt iedereen de draad kwijt”.

De zaal liet merken hiermee van harte in te stemmen.....

Jet Bussemaker sloot zich aan bij deze woorden en vervolgde: “In het hele circus van zorgkantoren, CIZ, aanbieders en verzekeraars ben ik zelf ook af en toe de draad kwijt. Ik hoorde van een topambtenaar die voor een oom een formulier moest invullen voor het CIZ waarmee hij grote moeite had. Dat was een goede ervaring, dus ik zei: kom op met dat formulier en laten we het kopiëren zodat iedereen het kan zien op het departement. Dat was een mooie oefening om eens te zien hoe het systeem nu eigenlijk werkt”.

Een klacht over het vele uren zitten achter de computer in plaats van de verzorging van bewoners, zat iemand erg hoog: “Al die zorgdossiers en dat ‘planmaken’, het belet ons met de mensen naar buiten te gaan voor een wandelingetje”.

Maar op deze klacht had de staatssecretaris een interessante reactie: “U en uw collega’s hebben uiteraard niet gekozen voor het veel tijd besteden aan administratie, dat weet ik. Tegelijkertijd kan ik me voorstellen dat ICT en computers soms iets kunnen bijdragen aan juist vermindering van de administratieve lasten. Ik weet dat niet iedereen daar op voorhand enthousiast over is, maar ik hoorde wel over een heel mooi experiment waarin verpleegkundigen met een zakcomputer moesten

Het Duo Synergie met Minna Arminen, fluit en Ani Avramova , piano, bracht een wondermooi mini-concert ten gehore

werken in een ziekenhuis. Aanvankelijk was er enorm bezwaar tegen, ze wilden het niet. Maar na een maand wilde niemand hem meer inleveren. Want wat bleek? Zij konden, nadat zij een keer de patiëntengegevens hadden ingevoerd, vervolgens heel makkelijk nieuwe gegevens intikken. Zij deden dat aan het bed en het ging in ene moeite door. Dus per saldo hielden zij meer tijd over voor de echte aandacht en het welzijn van de mensen. Samen met mijn collega minister Klink gaan wij bekijken hoe we hiermee beter gericht verder kunnen gaan. Er zijn steeds meer ideeën voor ontwikkeling van nieuwe projecten, maar daar heb ik niet zoveel mee. Ik denk wel dat we veel toegepaster kunnen werken om de administratieve lasten te verminderen en er in ieder geval voor te zorgen dat er niet meer bij komen. Een zorgplan moet overzichtelijk zijn en niet elke dag of elke week weer veranderd worden. Dat geldt ook voor de zorgzwaartepakketten die per 1 januari 2008 ingevoerd worden. De pakketten kunnen een manier zijn om meer geld bij de cliënten te brengen²). Maar we moeten natuurlijk uitkijken dat deze nieuwe regeling niet weer een bureaucratie of een werkelijkheid op zichzelf gaat worden. Het is een hulpmiddel om het geld eerlijk over instellingen te verdelen en aan cliënten en patiënten binnen de instellingen hun rechten te geven”.

Tot slot was er nog een belangrijke vraag die veel mensen bezighoudt: Wat vindt de staatssecretaris van de WMO ³), de Wet Maatschappelijke ondersteuning die op 1 januari van dit jaar is ingevoerd? Haar antwoord: “De gedachte achter de WMO vind ik bijzonder goed, omdat het een wet is die probeert mensen te verbinden en omdat deze wet enorme perspectieven biedt om op lokaal niveau - op buurniveau - de participatie van mensen te bevorderen. De mensen die zorg nodig hebben, ouderen, gehandicapten, daklozen of mishandelde vrouwen bijvoorbeeld, worden begeleid om zoveel mogelijk te kunnen meedoen in de samenleving. Wat ik heel interessant vind van de WMO is dat deze wet niet probeert allerlei aparte hokjes te creëren maar juist verbindingen legt tussen de verschillende bevolkingsgroepen, waardoor ook mantelzorgers ondersteuning krijgen en vrijwilligers de begeleiding die ze nodig hebben. Op buurniveau kunnen mensen die nu nog in de bijstand

zitten bijvoorbeeld zich gaan inzetten voor degenen die niet zelfstandig kunnen participeren, gehandicapten bijvoorbeeld.

Maar de WMO is net ingevoerd in januari en ik zie wel dat er op een aantal punten, en dan gaat het met name ook om huishoudelijke hulp, problemen zijn. In sommige gevallen hebben gemeentes geprobeerd te goedkoop in te kopen. Dat wil zeggen dat zij zo goedkoop mogelijk thuiszorg-medewerkers willen krijgen. Ik ben daarover nu in gesprek met gemeentes, met werkgevers en met vakbonden om te zien hoe we ervoor kunnen zorgen dat er geen mensen ontslagen worden. Het kan wel gebeuren dat mensen soms een keer ergens weg moeten bij een thuiszorginstelling, dat kan ik niet altijd vermijden. Maar in ieder geval moeten zij in de zorg kunnen blijven werken. Los daarvan zie ik nu een tendens waarbij thuiszorg-medewerkers gestimuleerd worden om alfahulp⁴) te worden en dat is een constructie waarin ze hele slechte arbeidsvoorwaarden hebben. Dat vind ik buitengewoon onwenselijk. Ik vind het ook onaanvaardbaar als mensen die in loondienst werkten, gedwongen worden om alfahulp te worden en ik heb daarvan ook gezegd tegen werkgevers, gemeentes en vakbonden dat dat probleem gezamenlijk opgelost moet worden. Laten we ervoor zorgen dat de mensen krijgen waar ze recht op hebben, op een goede baan in de zorg”.

De man die deze vraag had gericht aan de staatssecretaris interrumpeerde met de opmerking dat de WMO de privatisering van de gezondheidszorg is, waartegen hij bezwaar maakte.

Maar volgens Jet Bussemaker is dat niet helemaal waar:

“Privatisering is een heel groot woord dat voor heel veel kwesties wordt gebruikt. Waar het wel over gaat is dat gemeentes met verschillende thuiszorg-aanbieders moeten kijken wie het beste werk kan doen dat zij vragen. Er is de afgelopen tijd, zo blijkt ook, veel geld blijven hangen aan de strijkstok van de thuiszorg-organisaties. Dat geld is niet altijd besteed aan de zorg van mensen die het het meest nodig hadden. Mijn stelling is dat als dat beter kan, we het beter moeten doen. Maar we mogen niet doorschieten naar de bodem, waardoor hulpen gedwongen worden te gaan werken tegen slechtere arbeidsvoorwaarden en het mag ook nooit alleen om een concurrentie over prijs gaan.

Wat ik wel goed vind is het kijken naar kwaliteit. Ik zag ook wel voorbeelden waarin thuiszorg-instellingen een soort monopoliepositie hadden en zij moeten nu met anderen concurreren. Soms komt er betere zorg voor in de plaats. Daar is natuurlijk niets op tegen. Ik heb gezegd dat de slechte punten van de WMO eruit gehaald moeten worden. Mijn probleem is dat ik de WMO niet op deze manier had gemaakt, bepaalde punten had ik er niet in aangebracht. Maar we hebben nu die wet en gaandeweg moeten we er de scherpe kantjes vanaf halen. Dus de concurrentie op prijs verminderen en de concurrentie op kwaliteit stimuleren. Daardoor krijgt u ook meer keuzevrijheid”.

Er volgde nog een aantal vragen, over vrij reizen van ouderen in het openbaar vervoer en over de toekomst van verzorgingshuizen. De laatste werd gesteld door de humanistische raadvrouw Rosalien Blommestein die opmerkte dat niet iedereen in staat is op hoge leeftijd te kiezen welke zorg je nodig hebt.

Met verwijzing naar een symposium in het Willem Dreeshuis diezelfde middag met de titel: “Het verzorgingshuis is zo gek nog niet”, besloot Jet Bussemaker met te zeggen dat meer keuzevrijheid in de wijk er gaat komen. Er zijn nu te weinig mogelijkheden voor mensen die op hun oude dag in de eigen wijk willen blijven wonen. Aan de andere kant blijven de verzorgingstehuizen bestaan. Ze is tegen het creëren van dogma’s, er moet meer variatie komen, grote en kleinschalige verzorgingshuizen of kleine eenheden binnen een verzorgingshuis: “Meer voorzieningen in een vertrouwde woonomgeving zorgen voor een niet al te grote overgang tussen de oorspronkelijke woonsituatie en het verzorgingshuis. Het leven op je oude dag moet een onderdeel zijn van het gewone dagelijkse leven, dat is een beetje mijn wens”.

Kijk op de website van <http://beroepseer.nl/videofeedback/video/1/> voor de video-oproep van staatssecretaris Jet Bussemaker.

Noten:

- 1) CIZ – Centrum Indicatiestelling Zorg: voor het aanvragen van voorzieningen op het gebied van verzorging, verpleging en aangepast wonen.

- 2) Een zorgzwaartepakket, ZZP, is een volledig pakket van zorg dat aansluit op de kenmerken van de cliënt en het soort zorg dat hij nodig heeft. Er zijn 45 verschillende ZZP's voor drie sectoren binnen de intramurale zorg.

- 3) De Wet Maatschappelijke Ondersteuning - Wmo regelt dat mensen die hulp nodig hebben in het dagelijkse leven ondersteuning krijgen van hun gemeente. Het gaat om voorzieningen als hulp in het huishouden, een rolstoel of woningaanpassing. De Wet maatschappelijke ondersteuning is er voor iedereen. Dus voor gezonde mensen, maar ook voor mensen met beperkingen door ouderdom of handicap, een chronisch psychisch probleem, een psychosociaal probleem en ouders en kinderen met opvoedproblemen. Verder vallen ook de maatschappelijke opvang, het verslavingsbeleid en de bestrijding van huiselijk geweld onder de Wmo.

- 4) Alfahulpen werken bij mensen die langdurig ziek zijn of ouderen die niet meer alles zelf kunnen. De alfahulpen bij hen thuis het huishouden, zodat ze niet in een zorginstelling hoeven te gaan wonen. Alfahulpen zijn niet opgeleid en krijgen geen interne opleiding, ze zijn in dienst van de cliënt. Een alfahulp is anders dan een gekwalificeerde thuishulp.